

Teorii privind echilibrul și dezechilibrele economice

Andrei BLANOVSCI,
doctor în științe economice, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

This article emphasizes the essence of different theories on economic equilibrium and imbalances; the types of equilibrium; the factors influencing the state of equilibrium and the state of imbalance; the consequences of unimportant disturbances on the economic life.

Abordări conceptuale. Întreaga istorie universală demonstrează că, atât în natură, cât și în societate, inclusiv în economie, acționează în permanență forțe contradictorii, care tind spre stări de echilibru. În acest context general, în domeniul economic se manifestă o multitudine de păreri, deseori contradictorii, conturate în școli, doctrine și curente de gândire, care încearcă să răspundă la astfel de întrebări, cum ar fi: ce raport există între starea de echilibru și cea de dezechilibru; care este starea caracteristică evoluției economiilor naționale; care sunt cauzele ce generează stările alternative de echilibru și dezechilibru; ce măsuri se impun din partea agenților economici privați și, respectiv, a instituțiilor de guvernare pentru asigurarea și menținerea stării de echilibru ș. a.

Conceptul de echilibru are în diferite domenii ale științei interpretări specifice. Noțiunea de echilibru provine de la cuvintele latine „*aegus*,” care înseamnă egal, și „*libre*,” care înseamnă balanță, desemnând egalitatea a două mărimi măsurabile, reversul stării de egalitate fiind desemnat prin noțiunea de dezechilibru.

În științele naturii echilibrul este definit ca „starea de repaus a unui corp; starea staționară a unui fenomen.” În domeniul fizicii echilibrul caracterizează acea stare a unui sistem de forțe sau de acțiuni, care au drept rezultat un efect nul, fără a modifica starea corpului sau a fenomenului intrate sub influența acestora. În echilibru, forțele care se intercondiționează și acționează în direcția schimbării stării se compensează reciproc, astfel că efectul lor este nul.

În viziunea filozofică, conceptul de echilibru exprimă „un moment esențial al stabilității sistemelor dinamice.”

În domeniul științei economice echilibrul poate fi definit ca fiind o stare de concordanță între diferite mărimi economice interdependente. Rezultă dintr-un sistem determinat de raporturi între factorii tehnici, economici și social-politici, care asigură corespondența dintre cerere și ofertă, dintre venituri și cheltuieli, dintre circulația mărfurilor și cea a banilor, dintre dinamica locurilor de muncă, pe de o parte, și sporirea numerică și pregătirea profesională a forței de muncă ș. a. Pârghiile realizării echilibrului economic sunt: redistribuirea justă a mijloacelor de producție pe tipuri de activități economice și folosirea eficientă a forței de muncă; sistemul de remunerare a muncii; echilibrarea balanței comerciale ș. a.

Deși este o condiție esențială a funcționării normale a oricărei economii naționale, echilibrul economic poartă un caracter relativ, întrucât, odată atins, el este îndată încălcat, pentru a reapărea din nou, dar deja într-un alt punct. În acest fel, starea de echilibru este mereu schimbătoare. Schimbările economice sunt efemere, permanente sunt doar dezechilibrele, care însă tind mereu să se echilibreze. Aceste tendințe asigură, în ultimă instanță, evoluția dinamică a economiei.

Teorii cu privire la echilibrul economic. Ultimele două secole au pus în evidență preocupările intense privind cercetarea multiplelor probleme teoretice și practice în domeniul echilibrului economic și al modelării

acestui. Din multitudinea de opinii se desprind două tendințe dominante. *Prima* este caracteristică perioadei de început, când cercetările în domeniul echilibrului economic s-au desfășurat pe fondul staticii (stabilității) economice, prioritate acordându-i-se echilibrului pe termen scurt. La baza investigațiilor au fost puse următoarele premise: piața concurenței perfecte are capacitatea de a rezolva automat problemele echilibrului dintre cerere și ofertă; crizele economice pot apărea doar parțial; șomajul era privit ca un fenomen benevol. *A doua tendință* a început să se manifeste în primele decenii ale sec. al XX-lea și se caracterizează prin deplasarea prioritară a cercetărilor spre problemele privind dezechilibrele economice. A fost elaborată, astfel, o teorie a dezechilibrelor economice opusă teoriei echilibrului economic static (stabil). Concomitent, investigațiile au fost direcționate prioritar spre problema privind echilibrul economic pe termen lung.

Prima încercare referitoare la explicarea naturii echilibrului economic și fluxurilor interdependente dintre sectoarele economiei naționale aparține fondatorului doctrinei fiziocrate **François Quesnay** (1694-1774), prezentată în celebrul său „Tablou economic” (1758). Acesta este considerat primul model de analiză științifică în care se surprinde procesul unitar de producție și de consum al bunurilor materiale pe ansamblul economiei naționale.

Un moment deosebit în cercetarea problemelor echilibrului economic a fost marcat de doctrina liberalismului economic clasic. **Adam Smith** (1723-1790), principalul fondator al acestei doctrine, consideră în opera sa „Avuția națiunilor. Cercetare asupra naturii și cauzelor ei” (1776), că piața, prin jocul liber al mecanismelor sale, asigură echilibrarea cererii cu oferta.

În concepția sa, piața este „mâna invizibilă,” care asigură echilibrul dintre cerere și ofertă, aceasta fiind singura în măsură să-i unească și să-i armonizeze pe producători și consumatori.

David Ricardo (1772-1823), considerat și el fondator al liberalismului economic clasic, considera în lucrarea sa „Despre principiile economiei politice și a impunerii” (1817), că

variația prețului ce rezultă din confruntarea cererii cu oferta are doar un caracter vremelnic, deoarece echilibrul va fi restabilit prin evoluția ofertei, care va reduce prețul la nivelul său „natural sau necesar.” Ricardo integrează în concepția sa despre echilibru și situația în care mărfurile sunt monopolizate, incluzând în cercetare și problema schimburilor internaționale. După părerea sa, progresul tehnic și liberalizarea schimburilor internaționale reprezintă factorii ce stau la baza echilibrului pe termen lung.

Susținător fidel al rolului hotărâtor al pieței în asigurarea echilibrului economic a fost un alt adept al liberalismului economic clasic, **Jean Baptiste Say** (1767-1832). În lucrarea sa „Tratat de economie politică” (1803) el își expune opinia, potrivit căreia în economia de piață, cu concurență perfectă, totul se mișcă după o dinamică simplă și clară, că oferta își creează propria cerere. Această concepție, cunoscută în literatura economică cu denumirea de „*Legea debușeelelor*” sau „*Legea Say*,” este explicată de autorul ei astfel: orice vânzare este în același timp cumpărare, automat producția își creează piața corespunzătoare, se exclud neconcordanțele dintre cerere și ofertă, nu pot avea loc crize economice, iar intervenția statului în economie este de prisos.

Ultimul reprezentant al doctrinei liberalismului economic clasic, **John Stuart Mill** (1806-1873), afirmă în lucrarea sa „Principii de economie politică” (1848), că în condițiile economiei de piață cu concurență perfectă, echilibrul economic poate avea loc în cazul în care oferta și cererea sunt egale. Dacă se produce o inegalitate, are loc situația de dezechilibru. Totodată, el considera că economia, deși supusă unor eventuale fluctuații, cu suișuri și coborâșuri, chiar cu crize, își găsește, în ultimă instanță, mecanismele auto-regulatorii, care s-o conducă spre echilibru.

Ulterior, fondatorul doctrinei socialiste, **Karl Marx** (1818-1883), și-a construit, în opera sa „Capitalul” (volumul I, publicat în 1867; volumele II și III, sub îngrijirea lui Fr. Engels – în 1885 și, respectiv, în 1894; volumul IV, cu titlul „Teorii asupra plusvalorii” – după decesul lui Engels, editat de către economistul austriac Karl Kautsky), în baza unei evaluări critice a contribuției liberalilor clasici, în spe-

cial, a valoroaselor idei din „Tabloul economic” elaborat de Quesnay, propria teorie a echilibrului economic. Inițial, autorul „Capitalului” a încercat să dea răspuns următoarei probleme: în ce mod capitalul, consumat în procesul de producție, este înlocuit sub raportul valorii lui din produsul anual și în ce fel se împletește procesul acestei înlocuiri cu consumarea plusvalorii de către proprietarii mijloacelor de producție și a salariului de către salariați? Punând în acești termeni problema realizării produsului intern brut (PIB), el a desfășurat analiza în baza următoarelor premise teoretice:

- produsul anual are o dublă structură; din punct de vedere material, el este format din mijloace de producție și bunuri de consum, iar sub aspect valoric – din: o parte echivalentă cu valoarea capitalului constant (**C**) și care va fi transformată în mijloace de producție, o altă parte echivalentă cu valoarea capitalului variabil (**V**) va fi transformată în mijloace de consum necesare angajaților și, în sfârșit, a treia parte reprezintă plusvaloarea (**P**) și care va fi transformată în bunuri de consum pentru proprietarii mijloacelor de producție, în cazul reproducției simple și, în bunuri de consum și mijloace de producție suplimentare, în condițiile reproducției lărgite;

- conform cu dubla structură a produsului intern brut, activitățile de producție se desfășoară în două mari sectoare: *sectorul I*, constituit din ramurile care produc mijloace de producție (mașini, utilaje, motoare ș. a.) și *sectorul II*, format din ramurile care produc bunuri de consum curent (alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte ș. a.).

Pentru facilitarea analizei și având grijă ca acest fapt să nu afecteze cu nimic veridicitatea concluziilor, Marx a făcut abstracție de o serie de factori cu slabă pondere în influențarea rezultatelor cercetării, adoptând următoarele ipoteze metodologice de lucru:

- toate mărfurile își găsesc destinația;
- fiecare țară își produce toate mărfurile de care are nevoie și le realizează numai în interiorul acesteia;
- prețurile exprimă cu fidelitate măsura valorii mărfurilor;
- întregul capital constant se consumă in-

stantaneu; se face deci abstracție că o parte a acestuia (capitalul fix) se transmite treptat pe calea amortizării;

- progresul tehnic este neutru; aceasta înseamnă că un nou ciclu de producție începe cu aceeași compoziție organică a capitalului (**C/V**) ca și ciclul anterior (compoziția organică a capitalului reprezintă raportul dintre capitalul constant și capitalul variabil din punct de vedere valoric, de ex., **4000C : 1000V = 4:1**);

- rata plusvalorii (**P'**) este egală cu 100% (rata plusvalorii exprimă gradul de exploatare a forței de muncă salariate; de ex., $1000V = 1000P$, unde **$P' = \frac{P}{V} \times 100\% = 100\%$**).

În baza premiselor teoretice și ipotezelor metodologice menționate, K. Marx a elaborat ecuațiile echilibrului economic în cazul reproducției simple (când întregul volum de bunuri, obținut într-un anumit interval de timp, de ex., timp de un an, este destinat consumului curent) și în cazul reproducției lărgite (când o parte din plusprodusul obținut ce se acumulează este utilizat pentru lărgirea producției).

Cazul reproducției simple. Pentru a demonstra mecanismul de ansamblu al realizării produsului anual în condițiile reproducției simple, se pleacă de la următoarea situație: produsul anual (PIB) pe întreaga economie națională în forma sa valorică de 7500 unități bănești este împărțit în proporție de 5000 pentru sectorul I și 2500 pentru sectorul II. Se presupune că în ambele sectoare compoziția organică a capitalului este de 4:1, iar rata plusvalorii este de 100%. Plecând de la aceste elemente, la sfârșitul procesului de producție, structura produsului total, pe cele două sectoare și în ansamblu pe economie va fi următoarea:

Sectorul I: $4000C + 1000V + 1000P = 6000$

Sectorul II: $2000C + 500V + 500P = 3000$.

Total: $6000C + 1500V + 1500P = 9000$ (PIB)

Realizarea produsului anual are loc pe sectoare, după cum urmează: în sectorul I, capitalul constant consumat de 4000C se va înlocui din propriul sector, având în vedere structura material-naturală a producției acestuia. Înlocuirea are loc prin schimbul

dintre întreprinderi sau chiar din producția proprie.

În urma acestei înlocuiri, în sectorul I mai rămân nerealizate (nevândute) mijloace de producție în valoare de 2000. În sectorul II, în virtutea aceleiași forme natural-materiale, o parte a producției, în valoare de 1000, își va găsi destinația în propriul sector și anume, salariații cu salariul lor de 500V și proprietarii mijloacelor de producție cu plusvaloarea de 500P cumpără bunuri de consum. Drept urmare, în sectorul II mai rămân bunuri de consum nevândute în valoare de 2000. Cantitatea acestora în cele două sectoare își va găsi destinația prin schimb intersectorial. Muncitorii din *sectorul I*, cu salariile de 1000V și capitaliștii din același sector, cu plusvaloare de 1000P, vor cumpăra de la capitaliștii din sectorul II bunuri de consum în valoare de 2000. La rândul lor, capitaliștii din sectorul II vor cumpăra de la cei din sectorul I mijloace de producție în valoare de 2000 pentru a le înlocui pe cele consumate. În felul acesta, realizarea produsului anual este completă.

Analiza datelor prezentate mai sus demonstrează faptul că în cazul reproducției simple echilibrul economic poate avea loc numai prin respectarea următoarelor condiții:

1. $I (V+P) = II (C)$. Valoarea nou-creată în sectorul I este egală cu capitalul constant consumat în sectorul II.

2. $I (C+V+P) = I (C) + II (C)$. Sectorul I trebuie să producă atâtea mijloace de producție, câte sunt necesare pentru a le înlocui pe cele consumate în ambele sectoare.

3. $II (C+V+P) = (V+P) + II (V+P)$. Sectorul II trebuie să producă o cantitate de bunuri de consum necesară acoperirii salariilor muncitorilor și, respectiv, plusvalorii capitaliștilor din ambele sectoare ale economiei naționale.

Cazul reproducției lărgite. În condițiile reproducției lărgite, echilibrul economic este atins, când o parte a plusvalorii se consumă, iar o altă parte se acumulează și, apoi, se transformă în noi mijloace de producție și bunuri de consum necesare lărgirii producției. Pentru a explica mecanismul, Marx pleacă de la următoarea schemă teoretică: produsul anual total al societății este de 7 250

unități bănești, din care 5 000 – în sectorul I și 2 250 – în sectorul II. Compoziția organică a capitalului este de 4:1 în sectorul I și de 2:1 în sectorul II. Rata plusvalorii este de 100% în ambele sectoare. Având în vedere aceste elemente, la sfârșitul ciclului de producție, produsul social total și pe cele două sectoare, se va prezenta astfel:

Sectorul I: $4000C + 1000V + 1000P = 6000$

Sectorul II: $1500C + 750V + 750P = 3000$

Total: $5500C + 1750V + 1750P = 9000 (PIB)$

Așa cum s-a menționat deja, reproducția lărgită presupune ca o parte din plusvaloare să fie transformată în capital. Se mai presupune că în sectorul I se acumulează numai jumătate din plusvaloare. În condițiile în care progresul tehnic este neutru, iar compoziția organică a capitalului rămâne neschimbată, plusvaloarea acumulată în sectorul I va fi repartizată în proporție de 400 pentru mărirea capitalului constant (C) și 100 – pentru mărirea capitalului variabil (V). Restul plusvalorii, care constituie venitul proprietarilor mijloacelor de producție, este destinat consumului acestora. În urma acestei distribuții a plusvalorii, produsul anual al sectorului I se prezintă astfel:

Sectorul I: $4000C + 400PC + 1000V + 1000P + 500P_{capitaliștilor} = 6000$.

Ca și în cazul reproducției simple, în virtutea formei natural-materiale a producției, o parte a producției sectorului I, în mărime de 4400 de unități valorice, reprezentând capitalul constant consumat și necesar a fi înlocuit și sporul lui obținut pe seama plusvalorii, se realizează în propriul sector. În urma acestui proces, rămân nerealizate mijloace de producție în valoare de 1600 unități bănești.

Reproducția lărgită înseamnă acumularea și în sectorul II. Cât vor putea să acumuleze întreprinzătorii din acest sector? Dacă în sectorul I au rămas nevândute mijloace de producție în valoare de 1600 și dacă în sectorul II necesarul de mijloace de producție pentru a le înlocui pe cele consumate este de 1500, atunci întreprinzătorii din acest sector își pot mări capitalul constant cu 100 de unități bănești. Păstrând aceeași compo-

ziție organică a capitalului de 2:1, unui spor al capitalului constant cu 100 îi va corespunde o mărime a capitalului variabil cu 50. Ca urmare, plusvaloarea de 750P din sectorul II va avea următoarea destinație: 100 de unități monetare pentru a asigura sporul de capital constant, 50 – pentru a asigura mărirea capitalului variabil și 600 – pentru a acoperi consumul individual al întreprinzătorilor. Consecința acestei distribuții a plusvalorii se va reflecta în structura produsului sectorului II astfel:

Sectorul II: $1500C + 100PC + 750V + 50PV + 600PC = 3000$.

Urmând aceeași logică, dată de forma material-naturală a producției, în sectorul II se vor realiza bunuri de consum în valoare de 1400, corespondent al $750V + 50P + 600P$, consumul individual al capitaliștilor rămânând nerealizate 1600.

Părțile din produsul anual nerealizat în cele două sectoare își vor găsi destinația prin schimb intersectorial. Muncitorii din sectorul I cu salariile lor ($1000V + 100PV$) și proprietarii mijloacelor de producție cu veniturile lor de $500P$ cumpără de la sectorul II bunuri de consum în valoare de 1600 unități bănești, iar capitaliștii din sectorul II cumpără de la cei din sectorul I mijloace de producție în valoare la fel de 1600.

Drept urmare, odată cu realizarea integrală a produsului anual, s-au asigurat și condițiile necesare acumulării și lărgirii producției în ambele sectoare.

Pentru desfășurarea echilibrată a reproducției lărgite, trebuie respectate anumite proporții materiale și valorice, după cum urmează:

$$(1) \quad I(C+V+m) > IC+II C.$$

Valoarea produsului anual creat în sectorul I sub formă de mijloace de producție trebuie să fie mai mare, decât suma capitalului constant consumat în ambele sectoare.

$$(2) \quad I(V+m)+II(V+m) > II(C+V+m).$$

Valoarea nou-creată în cele două sectoare ale economiei naționale trebuie să fie mai mare decât valoarea întregului produs anual obținut în sectorul doi.

$$(3) \quad I(V+m) > II C.$$

Valoarea nou-creată în sectorul I trebuie

să fie mai mare decât capitalul consumat în sectorul doi.

În baza ecuațiilor menționate, Marx a demonstrat posibilitatea teoretică ideală a realizării echilibrului economic în cadrul desfășurării reproducției simple și lărgite. Practic, însă el sublinia apăsător că reproducția avea și la timpul respectiv un pronunțat caracter contradictoriu și dezechilibrat.

O contribuție prețioasă în cercetarea problemelor echilibrului economic îi aparține reprezentantului doctrinei neoclasice **Léon Walras** (1834-1910). În lucrarea sa „Elemente de economie pură sau teoria bogăției sociale,” elaborată în anii 1874-1877, a realizat prima formalizare matematică a echilibrului general.

Întrebările fundamentale pe care și le-a pus L. Walras au fost următoarele: Echilibrul pe piața factorilor de producție atrage automat echilibrul pe piața produselor finite? Sunt aceste echilibre compatibile? Care sunt condițiile de existență a acestora? Sunt stabile sau nu asemenea echilibre?

În căutarea răspunsurilor, L. Walras își propune să analizeze modul în care diferite echilibre parțiale sunt coerente și compatibile cu echilibrul general. Pentru aceasta, economistul francez construiește un sistem de ecuații, plecând de la următoarele date de bază:

m – numărul produselor finite;

n – numărul „serviciilor productive” provenind de la trei factori de producție: forța de muncă, pământul și capitalul. Rezultatul funcționării acestor factori este, în mod corespunzător, salariul, renta și profitul;

$P = \sqrt{m}$, prețul produselor finite;

$p = \sqrt{n}$, prețul „serviciilor” factorilor de producție;

a.i.f. – coeficienții tehnici de producție, care arată cât se consumă din factorul „i” pentru a produce o unitate din produsul „j”.

Plecând de la aceste date, L. Walras formulează cinci sisteme de ecuații, după cum urmează:

- **sistemul I:** **m** ecuații ale cererii de produse finite, care exprimă echilibrul agenților economici, în funcție de prețul altor produse

și „servicii productive,” cantitatea produsă și oferită din fiecare produs este egală cu cantitatea cerută;

- *sistemul II: m* ecuații ale costurilor exprimă echilibrul la nivelul agenților economici în calitatea lor de întreprinzători. Din acest punct de vedere, echilibrul este atins atunci, când întreprinzătorul nici nu pierde și nici nu câștigă, deoarece, după cum spune Walras, definind echilibrul la nivelul producției atunci, când în anumite întreprinderi prețul de vânzare al produselor este superior prețurilor de revenire în servicii productive (costurilor), deci rezultă un beneficiu, are loc un aflus al întreprinzătorilor spre acele întreprinderi; producția crește, ceea ce face să se reducă prețul;

- *sistemul III: n* ecuații ale cantităților necesare din factorii de producție; este sistemul ce exprimă echilibrul la nivelul agenților economici în calitatea lor de producători;

- *sistemul IV: n* ecuații ale ofertei de factori de producție, îi privește pe posesorii de mijloace de producție;

- *sistemul V: m·n* ecuații ale coeficienților tehnici de producție, coeficienți care sunt în funcție de prețul factorilor de producție.

După părerea lui L. Walras, se ajunge la echilibru atunci, când oferta egalează cererea pentru toate bunurile finite și toți factorii de producție, oarecare ar fi nivelul prețurilor. Altfel spus, dacă în perioada de calcul toți consumatorii și toți producătorii cheltuiesc în întregime veniturile lor, valoarea produselor cumpărate trebuie să fie egală cu valoarea produselor vândute. Cele de mai jos exprimă identitatea:

$$\sum_{i=1}^m p_i C_i = \sum_{i=1}^n p_i O_i ,$$

în care:

C_i – cererea pentru produsul i ;

O_i – oferta pentru produsul i .

Identitatea lui L. Walras nu este departe, ca semnificație, de cea a lui **Jean-Baptiste Say**, mai ales în condițiile în care moneda este socotită neutră, ca unitate de cont. Ca și în cazul lui J.-B. Say, teoria lui Walras vrea să afirme imposibilitatea apariției crizelor economice în condițiile economiei de piață cu concurență perfectă. Și totuși, spre deosebi-

re de Say, el afirmă că rezultatul cercetărilor sale reflectă o stare ideală și nu reală; că, de fapt, în realitate nu se ajunge niciodată ca cererea să egaleze oferta pe toate piețele; că echilibrul nu este decât o întâmplare. Pentru ca întâmplarea să se transforme în realitate, este necesară intervenția activă a statului în economie. Statul trebuie să fie însărcinat cu punerea în practică a principiului cerere-ofertă, cu responsabilități foarte clare pentru a realiza un echilibru între producție și repariție.

Cercetările ulterioare în domeniul teoriei echilibrului economic au ținut cont de mișcările proceselor economice, de manifestarea unui echilibru structural instabil, de multitudinea riscurilor. Pe această bază analitică a fost elaborată o nouă viziune cu privire la echilibrul economic, acesta fiind interpretat ca un dezechilibru dinamic.

În cazul acestei noi viziuni se înscrie concepția fondatorului doctrinei dirijismului economic **John Maynard Keynes** (1883-1946), care în lucrarea sa „Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor” (1936), a respins abordările cu privire la rolul decisiv al automatismului „cerere-ofertă” în atingerea echilibrului economic.

Studiind realitățile Angliei și ale altor țări în anii crizei economice mondiale din anii 1929-1933, J. Keynes a argumentat științific că principalele boli de care suferea economia și societatea din acea vreme erau incapacitatea lor de a asigura utilizarea deplină a forței de muncă și distribuirea inechitabilă a averii și a veniturilor.

Anume aceste probleme l-au determinat pe Keynes să-și concentreze forțele asupra găsirii soluțiilor de eradicare a șomajului și tensiunii sociale. El a înțeles mai bine decât contemporanii săi că fără o pace socială bazată pe folosirea forței de muncă la un nivel cât mai înalt posibil, depășirea crizei și asigurarea echilibrului economic rămân scopuri irealizabile.

În cercetările problemelor echilibrului economic J. Keynes a folosit următoarele instrumente:

- șomaj involuntar;
- venit național;
- consum;

- economii;
- cerere efectivă;
- investiții;
- multiplicator.

Obiectivul prioritar al investigațiilor keynesiene l-a constituit analiza legăturilor dintre nivelul ocupării forței de muncă și venitul național, dintre consum, economii și investiții. Pentru atingerea obiectivului propus, Keynes, în măsura necesară, a aplicat multiplicatorul.

Cercetările efectuate i-au permis să argumenteze faptul că, în economia de piață a concurenței imperfecte, apare și crește numeric șomajul involuntar, șomerii cad de acord să muncească pentru salarii nominale chiar și mai reduse, dar nu găsesc locuri de muncă, se aprofundează diferențierea excesivă dintre veniturile grupurilor sociale, se înrăutățește climatul investițional.

Bun cunoscător al realităților economice și sociale din acea vreme, dar și celebru savant, John Keynes și-a propus să elaboreze propria teorie a echilibrului economic. În acest scop, el a apelat la un astfel de instrument de cercetare științifică, cum este multiplicatorul.

Pentru realizarea echilibrului, analiza realității trebuie, spune Keynes, să se centreze pe cunoașterea conținutului a trei *legi psihologice fundamentale*:

- a) tendința spre consum;
- b) tendința spre investiții;
- c) tendința spre lichiditate.

Esența *legii înclinației spre consum* constă în faptul că oamenii, de regulă, tind să-și sporească consumul, odată cu creșterea venitului, dar nu în aceeași măsură, în care cresc veniturile.

Dacă, de exemplu, C este mărimea consumului și V – venitul (ambele exprimate în unități de salariu), atunci ΔC este de același semn ca ΔV , dar mai mic în volum, adică $\Delta V > \Delta C$ sau $0 < \Delta C / \Delta V < 1$.

Keynes denumește raportul $\Delta C / \Delta V$ înclinația marginală spre consum, ce ne arată cu cât sporește consumul ca urmare a sporului cu o unitate a venitului.

Conținutul *legii psihologice a înclinației spre investiții* se manifestă ca o tendință a agenților economici de a investi economiile

acolo și atunci, unde și când există un climat investițional favorabil.

Importanța acestei legi constă în faptul că arată cum va trebui împărțit sporul următor al venitului între consum și investiții. J. Keynes a rezolvat această problemă cu ajutorul multiplicatorului (m). Multiplicatorul este coeficientul, care arată corelația între creșterea inițială a veniturilor pe care o provoacă o anumită sporire a investițiilor și creșterea totală (finală) a veniturilor pe care o atrage după sine creșterea dată a investițiilor.

Dacă $\Delta V = \Delta C + \Delta i$, atunci $\Delta V = m \Delta i$, unde $1 - 1/m$ este egal cu înclinația marginală spre investiții.

Multiplicatorul arată că atunci, când are loc un spor al investițiilor, venitul va crește cu o mărime care este de m ori mai mare decât sporul investițiilor. Dacă $m=4$, atunci $V=41$; $m=5$, $V=51$ etc.

Legea înclinației spre lichiditate se manifestă prin tendința oamenilor de a păstra bani lichizi pentru necesități, ce pot apărea în intervalul dintre obținerea venitului și cheltuirea acestuia pentru desfășurarea unor afaceri, depășirea unor calamități naturale ș. a.

J. Keynes ajunge la concluzia că, cu cât înclinația spre consum este mai sporită, cu atât este mai mare multiplicatorul și invers. Între sporul de venit și sporul de investiții există o anumită corelație stabilă, bazată pe faptul că orice spor de investiții dă naștere unor noi sporuri de venituri, care contribuie la creșterea înclinației populației spre consum.

Desfășurarea procesului de multiplicare presupune existența forței de muncă disponibilă și a locurilor de muncă neocupate. Deci sporul inițial de investiții se transformă în spor de venituri primare, apoi o parte din aceste venituri, investindu-se din nou, asigură un alt spor de venituri ș. a. m. d. Totodată, crește rata de ocupare a forței de muncă și deci a volumului producției. Durata eficienței procesului de multiplicare, precum și mărimea multiplicatorului depind de proporția în care venitul obținut se distribuie în partea consumată și cea acumulată (economisită). Cu cât mai sporită va fi partea consumată, cu atât va crește sporul venitului din investițiile alocate, cu atât procesul de multiplicare va

dura mai mult, se vor lărgi posibilitățile de ocupare a forței de muncă.

Keynes afirma că gradul de ocupare a forței de muncă și, respectiv, de atingere a echilibrului economic depinde de cererea efectivă (cererea de bunuri de consum plus cererea de investiții). Volumul ocupării rezultă din confruntarea pe piață, ca nivel și structură, a cererii efective cu oferta totală. Ceea ce urmează din această confruntare se poate situa la nivelul deplinei ocupări sau sub aceasta. Când investițiile curente absorb totalmente partea de venit acumulată, cererea efectivă (globală) se află în raport de echilibru cu oferta globală. Acest raport poate să corespundă sau nu cu ocuparea deplină.

Nivelul ocupării depinde, după părerea lui J. Keynes, de doi factori prioritari: consum (**C**) și investiții (**I**), adică de cererea efectivă. La rândul ei, cererea efectivă depinde de mărimea venitului național (**V**). Partea din venit, care rămâne peste cheltuielile de consum, este denumită de către Keynes „economii” (**S**); ele sunt destinate investițiilor curente prin care înțelege sporul de echipament de producție, indiferent dacă acesta este format din capital fix, capital circulant sau capital bănesc.

Potrivit concepției keynesiene, echilibrul economic are loc în cazul în care sunt respectate următoarele condiții:

$$V=C+I;$$

$$S=V-C;$$

$$S=I, \text{ unde:}$$

V – venitul național;

C – consumul;

S – economiile;

I – investițiile.

Pentru atingerea și menținerea echilibrului, Keynes s-a pronunțat în favoarea intervenției masive a statului în economie cu scopul de „a ajuta inițiativa privată,” de a controla „forțele oarbe ale pieței” și de a lua decizii unde nimeni nu mai ia.

Din acest punct de vedere, keynesismul înseamnă dirijism, înseamnă extinderea funcțiilor statului și transformarea acestuia din simplu „paznic de noapte” într-o prezență și un agent nemijlocit al vieții economice.

Acesta este, în esență, conținutul teoriei echilibrului economic elaborate de savantul englez J. M. Keynes.

Cu timpul, concepția keynesiană a fost supusă unor critici severe. Cu toate acestea, ea constituie un moment de referință în dezvoltarea teoriei echilibrului economic, iar necesitatea intervenției statului în activitatea economică nu poate fi contestată nici în prezent. Investigațiile în domeniul echilibrului economic continuă.

Tipuri de echilibru. Orice echilibru trebuie privit nu ca un fenomen încremenit, ci în stare de mișcare. Echilibrul și mișcarea, deci schimbarea mărimilor economice, se află în relație de interdependență. Pentru a caracteriza mai plastic și metaforic interdependența dintre echilibru și mișcare, în literatura economică se citează comparația făcută deja de **John Bates Clark** (1847-1938), în care un biciclist se află în echilibru pe bicicletă și poate păstra acest echilibru doar dacă se află în mișcare.

În acest fel se disting mai multe tipuri de echilibru, dintre care vom menționa doar câteva.

Echilibrul economic general exprimă starea de concordanță între elementele independente și toate variabilele necesare a fi create ale activității economice și sociale. Rezultă dintr-un sistem determinat de raporturi între factorii tehnici, economici și social-politici, care asigură corespondența dintre ofertă și cerere, dintre venituri și cheltuieli, dintre circulația banilor și cea a mărfurilor, dintre dinamica locurilor de muncă, pe de o parte, și creșterea numerică și pregătirea forței de muncă, pe de altă parte ș. a. Pârghiile realizării *echilibrului economic general* sunt: repartizarea optimă a mijloacelor de producție, pe ramuri, subramuri și domenii de activitate economică; utilizarea eficientă a forței de muncă; sistemul just de remunerare a muncii ș. a.

Echilibrul parțial reprezintă situația unei piețe, în care confruntarea ofertei cu cererea determină simultan (cumulativ) prețul și cantitatea de bunuri prezentată pe piața respectivă.

Echilibrul bugetar exprimă starea de concordanță dintre veniturile și cheltuielile statului.

Echilibrul valutar exprimă egalitatea dintre încasările și plățile în valută ale unei

țări dintr-o perioadă de timp dată, rezultată din operațiunile de import-export, turism, prestări de servicii internaționale, operații necomerciale și financiare, credite externe primite sau acordate etc.

Concepții privind dezechilibrele economice. Orice echilibru, mai devreme sau mai târziu, este urmat de situația unei stări de dezechilibru. Spre deosebire de echilibru, dezechilibrul economic are un caracter permanent și reprezintă o încălcare a egalității între fenomenele și procesele care au asigurat echilibrul, fie la nivelul unei ramuri, al unor sectoare, fie la nivelul economiei naționale în ansamblu.

Dezechilibrele economice sunt expresia modificărilor limitelor resurselor și tehnologiilor, a restricțiilor cumpărătorilor privind procurarea bunurilor și serviciilor, guvernării ineficiente a activității economice și sociale.

Principalele dezechilibre se manifestă sub următoarele forme:

- dezechilibrul între cererea și oferta de bunuri de consum și servicii;

- dezechilibrul între volumul forței de muncă disponibilă și locurile de muncă disponibile;

- dezechilibrul dintre cererea de investiții și volumul real de investiții;

- dezechilibrul între cantitatea de bunuri și servicii și masa monetară pusă în circulație;

- dezechilibrul între import și export ș. a.

Analiza teoriilor privind echilibrul și dezechilibrele economice permite formularea următoarelor **concluzii**.

1. Starea de echilibru este superioară stării de dezechilibru.

2. În starea de echilibru are loc:

- creșterea economică pozitivă;

- ocuparea relativ deplină a forței de muncă;

- stabilitatea climatului instituțional și investițional;

- o anumită concordanță între cerere și ofertă;

- soldul pozitiv al balanței comerciale ș. a.

BIBLIOGRAFIE

1. Quesnay Fr. *Tabloul economic*. București, 2002.
2. Smith A. *Avuția națiunilor. Cercetare asupra naturii și cauzelor ei*. Chișinău, 1992.
3. Ricardo D. *Despre principiile economiei politice și impunerii*. Chișinău, 1993.
4. Say J.-B. *Tratat de economie politică*. Paris, 1972.
5. Marx K. *Capitalul*, vol. II. București, 1958.
6. Walras L. *Elemente de economie pură sau teoria bogăției sociale*. Paris, 1926.
7. Blanovschi A. *Economia națională*. Chișinău, 2012.
8. Keynes J. M. *Teoria generală a ocupării mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor*. București, 1970.
9. Samuelson P. *Economie politică*. București, 2000.
10. Popescu C. ș. a. *Tranziția prin criză*. București, 1995.

Prezentat: 2 mai 2013.

E-mail: bajenaru@rambler.ru